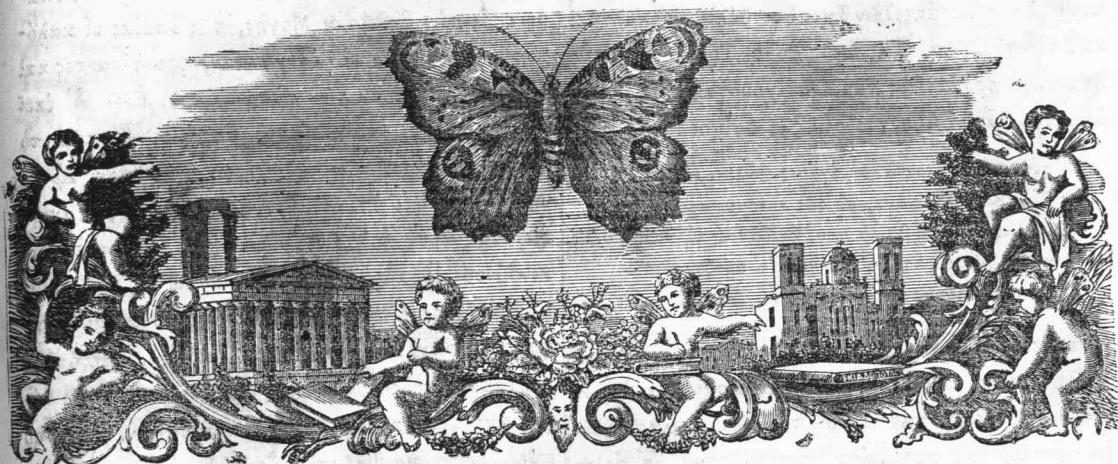

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΔΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

30 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1865.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 62.

Ο ΑΡΜΑΤΩΛΟΣ ΚΩΣΤΑΝΤΑΡΑΣ. 1)

MΟΛΙΣ είχον παρέλθει δύο έτη από της ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως τοῦ Κωσταντάρα, νῶς ἀρματωλοῦ τῆς Λοκρίδος, καὶ ὁ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπικρατήσας εἰρηναῖος βίος ἐξ ἀπρόσπου διεταράχθη. Οἱ ἐν Σαλόνοις Τούρκοι δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τῇ ἐπιβεβλημένῃ αὐτοῖς ἐξευτελεστικῇ ὑπακοῇ πρὸς ἓν γαριάν, τοῦ ὅποιον ὅμως, τὸ ὄνομα μετὰ τρόμου τέως ἐπρόφερον, παρήγγειλαν εἰς αὐτὸν ἵνα διατάξῃ τὸν ἐν τοῖς χωρίοις τῶν Σαλόνων περιφερόμενον σωματάρχην (κολντζήν) του, καὶ ἀναγκαστικῶς ἐπιβάλλοντα εἰς πάντας, ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, τὴν πληρωμὴν φόρου, τὸν ὅποιον οὐδὲν δικαίωμα τῷ ἐπέτρεπε, καὶ ἀποχωρήσῃ ἔκειθεν. Ο Κωσταντάρας, φάνεται, πρὸς οὐδὲν ἐλογίσθη τὴν παραγγελίαν τῶν ἀγάδων, οἵτινες, μάτην ἀναμέναντες ἀπάντησιν, ἐπεμψαν τὸν δερβέναγαν ἵνα διὰ τῆς βίας διώξῃ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀρματωλοῦ, ὅστις, δλίγους ἔχων δπαδοὺς, ὑπεχώρησεν ἥματα ἐπληροφορήθη τὴν προσέγγισιν τῶν πολυκρίθμων ἔχθρῶν. Ο Κωσταντάρας μὴ ἀνε-

χόμενος τὴν προσβολὴν, ἐζήτησε παραχρῆμα ἵκανοποίησιν παρὰ τῶν Τούρκων τῶν Σαλόνων, οἵτινες ἐπέμειναν ἵν' ἀντεθῆ ἢ ἐξομάλυνσις τῆς διαφορᾶς ταύτης εἰς τὴν δικαιοισύνην τοῦ πασᾶ τῆς Εὔβοίας. Ο ἀρματωλὸς πεπεισμένος ὅτι ὁ δικαστὴς ἦθελε λάβει ὑπ' ὅψιν τὰ ἐν τῷ σουλτανικῷ φερμανίῳ περιγραφόμενα τῆς ἀρματωλικῆς του δικαιοδοσίας, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων καὶ βιαιοπραγιῶν, συνήνεσεν. Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα ἢ μετ' οὐ πολὺ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις τοῦ πασᾶ οὐ μόνον ἐδικαιοισθείη τὴν ἔξωσιν τοῦ κολντζῆ, ἀλλὰ καὶ διεκρίπτεται ὅτι οὐδὲν εἶχεν ὁ Κωσταντάρας ἀρματωλικὸν δικαίωμα κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν Σαλόνων. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην πρὸς οὐδὲν λογισάμενος ὁ ἀρματωλὸς ἀπεφάσισεν ἵνα διὰ τῆς σπάθης του λύσῃ τὴν διαφοράν. Ἐπὶ κεφαλῆς 200 περίπου διπαδῶν περιήρχετο τὴν ἐπαρχίαν μὲ τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον ἀνά κεῖρας ὁ ἐξελθὼν πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ δερβέναγας ἔφυγε μὲ τὰ λείψανα τῆς διασωθείσης στρατιᾶς του μέχρι τῶν Σαλόνων διωχθείσ. Πάντα τὰ γεννήματα είχον πυρποληθῆ, τὰ ποίμνια διηρπάζοντο καὶ κατεσφάττοντο, οἱ συλλαμβανόμενοι ἰθασανίζοντο ἀνηλεῶς, οἱ δ' ἐντὸς τῶν οίκων των ὄχυρωθέντες Τούρκοι πειραύνεταις ἔξοδόν τινα πρὸς ἀπώθησιν τῶν ἐπερχομένων ἀπεδεκατίσθησαν.

1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδίου 61.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ νικηφόρος τοῦ Κωσταντάρα στρατὸς ἔφθασε πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πρωτεύουσας, καὶ ὁ ἀρματωλὸς, ποὺν ἡ παραδόσῃ τὴν πόλιν εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, ἐπειράθη τελευταίνων συνδικλαγήν, ἀπειλῶν ἄμφα ὅτι θέλει πυρπολήσει καὶ τὸν ἑλαιῶνα. Τῆς πρὸς τοὺς Τούρκους ἀπειλητικῆς προτάσεως του, στιχουργηθείστης τότε ὅπο τοῦ λαοῦ σώζονται οἱ ἔξης στίχοι:

Σὲ σένα μπέν κερατὰ, κ' ἀγάδες πομπιεμένοι

Σὲ σένα βρέ δερβέναγχα, σὲ σᾶς κοτσαμπασίδες

Τόμου νὰ γῆδης τὴ βούλα μου, διαβάστε τὴ γραφή μου,

Γρήγορη τὸ μουρασέλε, γλήγορα τ' ἀρτζούδλια,

Τ' δ' Κωσταντάρας λύσταζε

Τότε δὲ πλέον οἱ βένηδες βλέποντες τὸν ἐπαπιλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον ἀπεφάσισαν ἵνα ἐνδώσωσινεὶς τὰς προτάσεις τοῦ τρομεροῦ ἀρματωλοῦ, τὸν δόποιον διὰ πρεσβείας παρεκάλεσαν ἵν' ἀποχωρήσῃ, ὑποσχόμενοι ἔκδοσιν ιδίου φερμανίου χορηγοῦντος αὐτῷ καὶ τὴν περιφέρειαν τῶν Σαλόνων, καὶ δόντες πρὸς ἔξασφάλησιν δύκρους ἀπὸ τῶν ἐπιφανεστέρων πρὸς δὲ, κατ' ἀπάιτησιν τῶν ἑταίρων του, ἐπληρώθησαν δις ἀποζημιώσις καὶ 40 πουγγία ἢ 20 χιλιάδες γροσίων. Οἱ Κωσταντάρας φέρων καὶ τοὺς δύκρους ἀπεχώρησεν εἰς Ἀγίαν Εὔθυμιάν, ὅπου μετ' οὐ πολὺ τῷ ἑστάλει καὶ τὸ δεύτερον φερμάνιον, καὶ οὕτως ἐλευθερώθησαν οἱ κρατούμενοι.

Πρόσφατα δὲ ἦσαν τὰ κατὰ Σάλονα συμβάντα, διεινοτέρα κατὰ τοῦ Κωσταντάρα ἔξερχάγη ἀπὸ Λοιδορικίου καταιγίδες. Οἱ ἐνταῦθα Τούρκοι, τοιμηρότεροι τῶν ἐν Σαλόνοις, ἐφόνευσαν τοὺς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα διπαδοὺς τοῦ Κωσταντάρα, καὶ ἀνευ ἀναζολῆς, εἰς 500 συμποσούμενοι, ἔξεστρέτευσαν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀρματωλοῦ, ὅστις μόλις μαζών τὰ γεννόμενα συνήθοισεν ἐκατὸν περίπου διποδοὺς καὶ ἀντεξῆλθεν κατ' αὐτῶν ἀλλὰ πλησίον τῶν Πεντεορίων, μάχης αἱματηρῆς συγκροτηθείσης, ἔπεσκαν οἱ ἡμίσεις τῶν ἑταίρων, αὐτὸς δὲ τετρακιναπέμπτος μόλις ἡδυνήθη ἵνα σωθῇ φεύγων. Οἱ Τούρκοι τοῦ Λοιδορικίου, πρὸς οὓς ἥνωθησαν καὶ τινες τῶν Σαλόνων εἰσελθόντες εἰς Ἀγίαν Εύθυμιάν ἤρχισαν ἵνα φευγεῖσι πάντας ἀνευ διακρίσεως γένους καὶ ἡλικίας πυρπολήσαντες δὲ καὶ διερχόμεντες τὴν καμπόπολιν ἔξηλθον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δερβέναγχα Ταχίρ-Κώτσα πρὸς κατεδίωξιν τοῦ φυγόντος ἀρματωλοῦ. Ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον περιφερόμενον ἔβασκανζον τοὺς χωρικούς πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ διωκομένου, τὸν διποίον εἴπετο, ὅτι εἰδὲ κατὰ τὰ μέρη τοῦ ἐν Νευ-

πακτίσ μοναστηρίου τῆς Βαρνάκοβας. Οἱ δερβέναγχας μετὰ 300 περίπου ἀκράτητος ἔσπευσεν ἵνα διευθυνθῇ ἐκεῖσε. Τρόντι ὁ Κωσταντάρας κατιρίως τραυματισθεὶς κατέψυγε μετὰ 30 περίπου ὀπαδῶν εἰς τὴν ἑρημίαν Μονὴν, τῆς ὅποιας οἱ καλόγηροι προθύμως τὸν ἐδέχθησαν, φροντίσαντες καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν πληγῶν του. Ἐνῷ δ' ἐκεῖ διὰρματωλὸς ἐνοσηλεύετο, ἀσφαλὲς θεωρῶν τὸ καταφύγιον, εἰς τῶν καλογήρων πνευστιῶν τῷ ανήγγειλεν, ὅτι ἐπλησίαζεν διερβέναγχας Ταχίρ-Κώτσας μετὰ πολλῶν ἀνδρῶν. Τὸ προφράντες τοῦ κινδύνου παραδόξως δίδει δυνάμεις εἰς τὸν τραυματίκαν, ὅστις πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος καὶ πληγὰς καὶ φάρμακα, ἀνίσταται καὶ λαβὼν τὸ ὅπλον διατάσσει τοὺς συντρόφους ἵνα κλείσωσι τὰς θύρας καὶ ἐτοιμασθῶσι πρὸς ὑπεράσπισιν. Μετ' οὐ πολὺ ἐπαρουσιάσθη καὶ διερβέναγχας, ὅστις ἀκράτητος διηνθύνθη μετὰ κοπτεροῦ πελέκεως εἰς τὴν θύραν, ἀγρίως ἀλλαλάζων καὶ παρορμῶν τοὺς στρατιῶτας. Ἄμα δὲ οὗτοι πρὸ τῆς θύρας συνεπικνώθησαν, οἱ κεκλεισμένοι ἤρχισαν τακτικὸν πυροβολισμόν. Ἐπὶ πέντε κατὰ συνέχειαν ὥρας μανιώδεις πυροβολισμοὶ ἤκουόντο, νέφη καπνοῦ ἐκάλυπτον τὰ πέριξ, καὶ μόνον ἐν ἐκάστη λάμψει ἐκπυρσοκοριτήσεως διαφαίνετο τὸ ἐδάφος ἐστρωμένον ἀπὸ πτώματα. Ἐπὶ τέλους περὶ τὸ λυκόφως ἔπαινταν οἱ πυροβολισμοὶ τῶν ἐν τῇ Μονῇ, καὶ οἱ ἔξω ἐννοήσαντες τὴν αἰτίαν τῆς διακοπῆς (δι᾽ ἔλλειψιν φυσεκίων προελθούστης) στενὸν ἐτήρουν ἀποκλεισμὸν βεβαίων πλέον θεωροῦντες τὴν λείαν. Οἱ Κωσταντάρας δημητροεῖ εἰς τοὺς διπαδοὺς πρὸς οὓς παριστᾷ τὸν κίνδυνον, τὸ αἰσχυνός καὶ τὸν τρομερὸν θάνατον, ὅστις ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τοὺς περιέμενε, παρακινῶν ἵνα πειραθῶσι γενναίαν ἔξοδον, ἐξ ἧς ἡ σωτηρία ἡ θάνατος ἀρματωλεύς ἥτο τὸ γέρας. Οἱ ἑταῖροι παραδέχονται, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀνοίξαντες τὰς πύλας ἐξορμῶσι ἐξιφρεῖς ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθροῦ καὶ στρατοπέδου καὶ θύοντες καὶ ἀπολλύοντες ἀλλαζός διέρχονται οἱ 20 ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Κωσταντάραν, ἀφοῦ οἱ ἐπίλοιποι τριάκοντα ἐν τῷ ἀποκλεισμῷ καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον ἔπεσκαν. Οἱ λαὸς ἔψαλλε τὸ μέγιχ ἐκεῖνο κατόρθωμα διὰ τοῦ ἔξης ἀσματος.

Οἱ Κωσταντάρας κλείσθηκε μέσα στὸ Μοναστῆρι, καθότι Μέρα καὶ νύχτα πολεμάει, μέσα καὶ νύχτα ἔνους, Χωρὶς ψωλή, γωρὶς νερό, γωρὶς κάνα μιντάτι.

Κ' δ' Ταχίρ-Κώτσας φώναξ, κ' δ' Ταχίρ-Κώτσας λέγει·

«Προσκύνα, Κωσταντάρα μου, σὰ νῦφη στολισμένη,

»Προσκύνα Κώστα τὸ σπαθί, προσκύνα τὴν ποδιά μου.
Θὰ σὲ κερνάσω τουσεκαίς, θὰ σὲ κερνάσω βρῶμα.»
Κ' ὁ Κωσταντάρας φύουναξε μὲ τὸ σπαθί στὰ δόντεα.
«Ποτὲ ποδιά δὲ φίλησαι, ποδιά κατουρημένη,
Τύρα νὰ γδῆσι βρὲς κεφαλαὶ μικρὲς κυλοπλημένε
Τοσικιῶντος Τούρχοι: σὰν τραγιά, κ' ὁ Κώστας σὰν κεσέμι.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Κωσταντάρας, λαβὼν σημαντικὰς ἐπικουρίας, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ δερβέναγα Ταχιό-Κώστα, ὅπερ κατέκοψε λέγεται: δὲ, ὅτι συλλαζέων τὸν ἄνω δερβέναγαν μετὰ δέκα δεκάδων, ἔξεδεις ζῶντα ἴδεις χερσὶ, καὶ ἔπειτα διελίσας τὸν ἔψησεν ὡς ἀρνίον, ὑποχρεώσας τοὺς συναιχμαλωτισθέντας ἵνα στρέψωσιν ἐναλλάξ τὸν διελόν.

Ἄφοι δὲ παντελῶς κατεστράφη ἡ ἐπίφοβος ἐκείνη στρατιὰ, ὁ Κωσταντάρας ἐπαναλαβὼν τὴν ἀρματωλικὴν δισκήσιν, ἀφοῦ συνεκρότησε σῶμα πολυαριθμότερον τοῦ προτέρου, ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐν Λοιδορικῷ καὶ Σαλόνοις Τούρχους, προσκελῶν ἵνα σπεύσωσιν εἰς ἀποζημίωσιν τῶν κατὰ τὴν καταδίωξίν του παθόντων χωρίων, καὶ ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσεις ἐμπρησούσις καὶ σφραγῖς. Περίφοβοι οἱ Τούρχοι: εἰς τὸ ἄκουσμα γενόμενοι, καὶ ἐκ τῶν προτέρων καλῶς γνωρίζοντες τὸν ἀδάμαστον τοῦ ἀρματωλοῦ χαρακτῆρα, ἐσπεύσαν ἵνα δὲ ἐράνων συλλέξωσι τὰ πρὸς ἀποζημίωσιν, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ πρὸς ἔνοπλον ἀντίστασιν ἥδυνάτουν.

Οὕτω δὲ ἐν τῇ ἀρματωλικῇ ἀρχῇ ἐδεσαιωθεὶς ὁ Κωσταντάρας ἔγραψε μέχρι τοῦ 1755, διε τὸν διαδεικνύειν ἀπὸ φυσικοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἀπόγονός του ἐπέζησε, τὸ ἀρματωλίκιον διεμοιράσθη εἰς τρία, ἔξι ὧν ἐλάχον τὴν μὲν περιφέρειαν τῶν Σαλόνων δὲ Λάριπρος Τσεκούρα καὶ ὁ Βλαχαρμάτας, τὴν δὲ τῆς Δωρίδος δὲ Φλόρος Γιαταγάνας καὶ τὴν τοῦ Μαλανδρίου δὲ Βουνιγχώρας Βλαχοθανάτης, ἀπαντες τὸ πρὸν ὡς πρωτοπαλλήκορα τοῦ Κωσταντάρα διαπρέψαντες.

Σημειωτέον δὲ ἐν τέλει ὅτι ὁ Κωσταντάρας εἶχε τρεῖς υἱοὺς, ἔξι ὧν οἱ μὲν δύο ἀπέθανον πολεμοῦντες παρὰ τῷ πατρὶ, δὲ τρίτος, ὡς μικρότερος, μετὰ τὴν τελείαν εἰρήνησιν, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸ ἐν τῷ νησιδρίῳ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίου (ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ) γραμματοδιδασκαλεῖον πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ὑπὸ μοναχοῦ τινος διδασκομένων Ψαλτηρίου, Θυτωήγου κλπ. ἐπειδὴ παρ' ἐλπίδα διόδιος οὗτος τοῦ ἀρματωλοῦ κατ' οὐδὲν ἐφάνετο τῷ πατρὶ διμοίζων, ἀλλ' ἀντὶ πολεμικοῦ ἄγνωστον χαροκτῆρα ἐσημοίνετο, καὶ ἀντὶ τῆς

ἔπι γενναῖα καὶ ἡρωϊκὰ κλίσεως, εἰς οὐτιδανὰ καὶ κακοήθη ἐτρέπετο. πολλὰ δὲ κατ' αὐτοῦ ὑπὸ δικτύφρων παθόντων τῷ πατρὶ διεβιβάσθησαν παράπονα, ὁ ἀρματωλὸς, μόνον τὸ ἰδινικὸν τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἔχων ὑπὸ δύψιν καὶ ἀπέναντι πούτου πνίγων πάντας ἔτερον αἰσθημα, κληροδοτεῖ εἰς τὴν ἡρωοτόρον πατρίδα ἐν πρωτοφανεῖς καὶ ἀμίμητον παράδειγμα, ιδίᾳ χειρὶ ἀποσφάξας μονογενῆ οὐδὲν, ὅστις ἐπέπρωτο μίαν ἡμέραν νέα ἀμυνώσῃ τὰς δάφνας τοῦ γηραιοῦ ἀρματωλοῦ! Τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου γεγονότος διεσώθη ἡμῖν οἰκτρὰ ἀνάμυνσις διὰ τοῦ ἑτῆς δημοτικοῦ φύσματος.

Ο Κωσταντάρας καθίεται ψηλὰ στὸν Μπαλχέρον, Ἐπαινευόταν στὸν ἄρματα, στὸν τρία τὰ πεδιά του. Τὰ δύο τοῦ σκοτωθήκαντα ἀντάρια στὸ πλευρό του, Τὸ τοίτο τὸ μικρότερο, στὸ δάσκαλο παγανίνει. Κ' δέ γέρο Χρόνης φύουναξε ποτὶ μιὰ ψηλὴ ράχοιδα^α «Κώστα παινέψου στὸ ἄρματα, στὸ δύο τὰ πεδιαμένα,» «Μὰ τὸ μικρὸ ζεκλήρησε καὶ ἔγινε τρουπολόγος.» «Κλέβει κατσίκια τὸ πουονό, κόταις τὸ μεσημέρι,» «Ηῆρε τὸ ἀλέτρι τοῦ παπᾶ, τῆς Ηαναγιᾶς τὸ γέρο,» «Γκάστρωσε καὶ τὴν παπαδία, καὶ ἐσκότωσεν ἕνα βούδιο.» Κ' δέ Κωσταντάρας τάκουσε βρειλὰ τοῦ κακοσάνη. «Μωρὲ παιδὶ τῆς ξαληρηΐας καὶ τοῦ βιεύδολη ἀγγόνι,» «Μοῦ ὑπέρβιασες τὴν λεθεντιά, καὶ τὸ ἀσπρα μου τὰ γένια,» «Κάλλιο νὰ κλάψω μιὰ φορά, παρὰ νὰ κλαίγω πάντα.» Τὸ γιαταγάνι τράβηξε καὶ σὰν ἀρνὶ τὸ σφάζει.

K. Σ.

Ο ΣΤΕΦΑΝΩΘΕΙΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ.

ΔΙΗΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς μαρτίου τοῦ 1834 νεανίας τις μὲ ἐπλησίασεν ἐμπροσθεν τοῦ παλατίου Ρίουνινα κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ Ἰπποδρομίου τῆς Ρόμης καὶ μοὶ εἴπεν·

— Ἐπειδὴ ἔχετε τὴν εὐτυχίαν νὰ βλέπετε καὶ ἔκαστην τὴν μητέρα τοῦ Ναπολέοντος, δὲν θὰ ἀρνηθῆτε, ἐπιτίχω, νὰ μοὶ κάμπτε μίαν χάριν, καθόδη συμπατριώτης.

— Άς καθήσωμεν εἰς τὸν ηλιον ἐκεῖ, τῷ εἰπον, ἐμπροσθεν τῆς αὐστριακῆς πρεσβείας, ὅπως συνομιλήσωμεν περὶ τούτου.

— Πρὸ πολλοῦ, κύριε, ή Ἀκαδημία μὲ ἐστεφάνωσε διὰ τὴν φύδην μου «ἡ Ἀριάδην ἐγκαταληφθεῖσα εἰς τὴν ηγεσίαν Νάξου» ἐπιγραφομένην καὶ τὴν δόπιαν διοικίτη Νουρίτ, δὲ Λαζαρέσερ καὶ ή κυρία Δαμαρώ ἔψαλλον δημοσίᾳ μετ' ἐπιτυχίας πλήρους. Τότε διοικίτ μοὶ εἴπε· Νέε μου μη ἐγκαταλείψῃς τὸ στάδιον τοῦτο, εἰς δὲ φαίνεσαι προωρισμένος νὰ διαπρέψῃς. Ή μουσική εὑρίσκεται εἰς πατ